

Häckfågelinventering Ramsmossen år 2005

Pekka Westin

Att en kylslagen och vindstilla majmorgon befinna sig vid Ramsmossen ger en vildmarkskänsla av stora mått. Ett tunt täcke av dimma tätt över mossen, bubblandet av orrar från den närbelägna spelplatsen, tranors trumpetande i omgivningarna, sångsvanparets klangfulla rop från tjärnen och gökars galande från när och fjärran är precis vad Ramsmossen kan erbjuda besökaren. År 2005 fick jag möjligheten att inventera Ramsmossens fågelliv, en inventering som jag härmed presenterar nedan.

Under tecknad utförde under 2005 en häckfågelinventering av Ramsmossens naturreservat (kyrkoreservat) som ligger ca 9 km NNV Järlåsa samhälle, Uppsala kommun.

Syftet med inventeringen, som gjordes på uppdrag av Naturskyddsföreningen i Uppsala län, är att öka kännedomen om områdets fågelfauna samt att ligga som underlag för den framtida skötseln och vården av områdets naturvärden. I föreliggande inventering ges förslag på åtgärder, som syftar till att gynna den biologiska mångfalden inom inventeringsområdet (naturreservatet) samt underlätta för allmänheten att uppleva områdets vildmarksprägel.

Beskrivning av området

Storlek, ägare och förvaltare

Ramsmossens kyrkoreservat har en storlek på 73,7 hektar och ägs av Prästlönetillgångarna i Uppsala stift. Området förvaltas av Uppsala stift.

Naturförhållanden

Ramsmossen är en ca 3 km långsmal myr, av vilka knappt 1,5 km av myrens centrala delar ingår i kyrkoreservatet (se streckat område bilaga 1). Ramsmossen har den mest utpräglade norrländska karaktären av alla myrmarker i Uppsala kommun och växtligheten domineras av ljung med tuvull i blötare partier och små martallar. Hällar sticker upp som

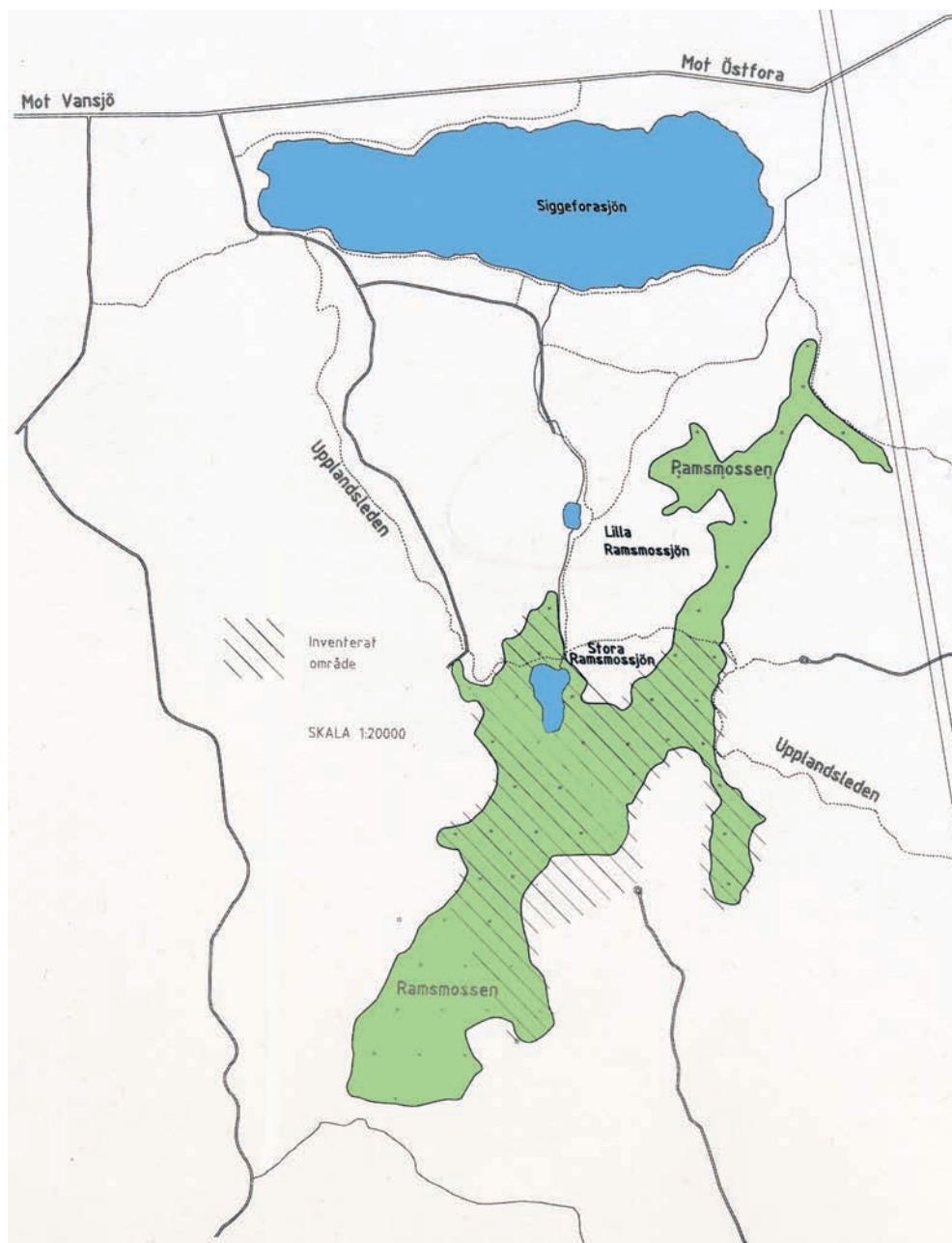
”öar” i mossen. Dessa ”öar” är bevuxna med gammal tallskog och torrakor. Flera av dessa torrakor är mycket grova och bär spår av brand. Två sådana hällmarksöar med vresiga tallar och torrakor finns på ömse sidor om ett dike SSO om Stora Ramsmossjön. I myrkanten står här och var enstaka mindre torrakor. Ramsmossen har dikats intensivt, troligen på 1970-talet, men har trots detta stora naturvärden.

I en utbuktning av myren, på nordsidan, ligger den tallmosseomgivna tjärnen Stora Ramsmossjön (se karta t.h.). Den ligger 93 meter över havet och är därmed Upplands högst belägna sjö. Sjön är sänkt och till sjön har också grävts några diken över den närliggande delen av Ramsmossen. En rastplats med vindskydd finns vid Stora Ramsmossjöns sydöstra sida.

I reservatet ingår, förutom mossen (myren) och smala ungtallskogsdominerade kantzoner, ett större sammanhängande gran- och tallskogsområde i SO och en tallskogsmosse i NV (N och V om Stora Ramsmossjön). Gran- och tallskogsområdet i SO innehåller bland annat en del grova aspar och NV om Stora Ramsmossjön finns, utöver tallskogs-mossen, dessutom ett litet område av gransumpskogskaraktär.

Metodik

I min uppgift ingick att göra en totalinventering av den häckande fågelfaunan inom Ramsmossens naturreservat. Utifrån invente-

ringsresultatet, men även andra bedömningar av naturvårdskaraktär, skulle sedan åtgärdsförslag inom området framläggas.

Området inventerades vid 14 tillfällen mellan den 14 mars till och med den 19–20 juni. Dock inventerades vid varje besök en-

dast halva det 73,7 hektar stora kyrkoreservatet, varför varje delområde totalt besöktes vid 7 tillfällen under inventeringsperioden. De flesta inventeringarna gjordes från tidig morgon (gryning) till förmiddag, men besök ägde rum även övriga delar av dygnet, detta

för att täcka upp dygnsrytm och revirhävande beteenden hos alla häckande fågelarter.

Varje fågelrevir noterades på ett flygbladsfotografi. För att räknas som revir krävdes minst två registreringar. Något systematiskt bosökande förekom ej p.g.a. störningsrisken. I samband med häckfågelinventeringen fördes anteckningar även av fåglar påträffade i naturreservatets omedelbara närhet, fågelarter, som är möjliga häckfåglar inom reservatet, men där häckning ej konstaterades.

Sammanställning av häckfågelbeståndet

Beståndet redovisas art för art och totalantalet revir för hela inventeringsområdet anges. För en del arter redovisas vissa specifika fakta.

Arter, som ingår i IUCN:s globala rödlista från år 2004 anges i texten med hotkategoribeteckning. Rödlistan är en redovisning och analys av olika djur- och växtarters relativa risk att försvinna ur vår fauna. Arterna rödlistas efter olika hotkategorier. Dessa är försvunnen, akut hotad, starkt hotad, sårbar och missgynnad. I föreliggande inventering är två hotkategoribeteckningar aktuella, nämligen sårbar och missgynnad.

Kricka 1 revir

Det enda reviret noterades i Stora Ramsmosjön.

Gräsand 1 revir

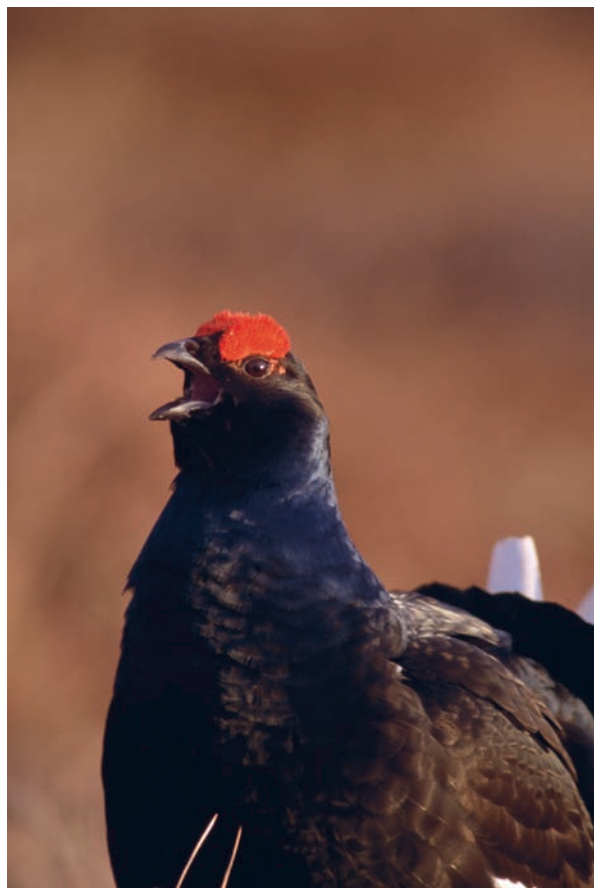
Det enda reviret påträffades i Stora Ramsmosjön.

Knipa 2 revir

Båda reviren fanns i Stora Ramsmosjön. Resultatet blev 2 kullar, nämligen 1 hona med 9 pulli och 1 hona med 10 pulli. Av någon anledning återstod senare på säsongen (juni) bara 1 hona med 1 unge.

Järpe 1 revir

Det enda reviret påträffades i reservatets nordvästra del, ett litet område av gransumpskogskarakter.

Orren är en av de fåglar som trivs på Ramsmossen. Hela 25 revirhävande tuppar noterades under inventeringen 2005. Foto: Tero Niemi

Orre >25 revirhävande tuppar

Minst 15 tuppar spelade regelbundet på öppen mosse i reservatets nordöstra del. Dessutom spelade ensamma tuppar från trädtoppar här och var inom reservatet. Då och då hördes och sågs även honor.

Enkelbeckasin 2 revir

Morkulla ca 3 revir

Skogssnäppa 1 revir

Det enda reviret fanns vid Stora Ramsmosjön.

Ringduva 6 revir**Gök** ca 4 revir

Var något av en karaktärsfågel både inom och utanför reservatet. Hanens revirrop och honans bubblande läte hördes från alla håll och kanter.

Nattskärna 3 revir

De tre reviren fanns i reservatets NV – N och NO-del. Alldeles utanför reservatet i N och NO hävdade ytterligare 4 ex. revir, en glädjande förekomst för en art med vikande trend. Är sårbar enligt IUCN:s globala rödlista.

Göktyta 1 revir

1 par hävdade revir vid de båda skogsholmarna S om Stora Ramsmossjön. Är missgynnad enligt IUCN:s globala rödlista.

Trädpiplärka ca 42 revir

Med ca 42 revir var arten reservatet Ramsmossens överlägset vanligaste häckfågel.

Sädesärta 1 revir

Det enda reviret registrerades vid Stora Ramsmossjön.

Järnsparv 1 revir

Det enda reviret noterades NO om Stora Ramsmossjön.

Rödhake ca 16 revir

Den tätaste förekomsten av arten registrerades i reservatets nordvästra del, medan endast enstaka revir påträffades i SO.

Rödstjört 11 revir

I naturreservatet påträffades reviren framför allt där det finns tillgång på gamla träd (tallar) och torrakor med håligheter.

Buskskvätta 1 revir

Det enda reviret noterades på glest bevuxen del av mossen i södra delen.

Koltrast 2 revir

De båda reviren registrerades i Stora Ramsmossjöns omgivning.

Taltrast 11 revir**Dubbeltrast** 2 revir

Ramsmossens båda revir återfanns i Stora Ramsmossjöns omgivning.

Trädgårdssångare 2 revir

Ramsmossens båda revir registrerades N och NO om Stora Ramsmossjön.

Lövsångare ca 31 revir

Var näst trädpiplärkan den vanligaste häckfågeln i Ramsmossens naturreservat under inventeringsåret.

Kungsfågel 6 revir

De flesta reviren påträffades i reservatets sydöstra del, där inslaget av gran är som störst.

Grå flugsnappare >6 revir

Artens sena ankomst, anspråkslösa sång och utseende gör den svårinventerad.

Stjörtmes 1 revir

Det enda reviret registrerades i naturreservatets allra sydligaste del.

Talltita 18 revir**Tofsmes** 7 revir**Svartmes** 3 revir**Talgoxe** 16 revir**Trädkrypare** 3 revir

Samtliga revir registrerades i reservatets S och SO-del.

Nötskrika 2 revir

Reviren påträffades i södra och nordvästra delen.

Bofink ca 28 revir

Var näst trädpiplärkan och lövsångaren den vanligaste häckfågeln.

Grönsiska 8 revir**Större korsnäbb** 2 revir

Ett av artens bon påträffades (av en slump) högt upp i en tall i sydöstra delen.

Domherre 2 revir

Reviren noterades N om Stora Rams mossjön och i skogsområdet i SO.

Sävspurv 1 revir

Det enda reviret registrerades vid Stora Rams mossjön.

Presumptiva häckfågelarter påträffade inom och strax utanför naturreservatet, men där häckning inom reservatet ej kunde konstateras.

Sångsvan

1 par besökte Stora Rams mossjön vid ett flertal tillfällen under april – juni.

Fiskgjuse

Ett gammalt övergivet bo påträffades på holme i Rams mossen strax utanför reservatet i södra delen. Under inventeringsåret sågs ej arten över huvud taget i området.

Tjäder

Rikligt med spillning hittades på hällmark i reservatets östra del. Däremot varken hördes eller sågs arten inom eller i nära anslutning till reservatet under inventeringsperioden. En tupp stöttes dock vid ett flertal tillfällen några km SO därom.

Trana

Sammanlagt >6 par hördes ropa (hävdade revir) i naturreservatets omgivning under hela våren. Ett av paren hävdade revir på mossen strax utanför reservatet i SV.

Stjartmesen har ett enda revir i Rams mossen – men ett revir är mer än inget. Fågeln på bilden är dock plådad på Öland. Foto: Peter Schmidt

Sparvuggla

Vid ett tillfälle i slutet av mars hördes >5 ex. hävda revir (vissla) strax N och NV om reservatet. 1 ex hördes dessutom vid samma tillfälle strax V om Stora Rams mossjön inom reservatets gränser. Något revir kunde dock senare ej konstateras. Ytterligare 1 ex. hördes vissla vid ett tillfälle i början av april SO om reservatet.

Slaguggla

Den 14 april hördes >4 hanar och 1 hona revirropa i Rams mossens N, NV, V, SV och S del. Något av exemplaren hördes inom reservatets gränser, men kunde ej återfinnas där vid senare inventeringar.

Spillkråka

Den 23 mars hördes 1 par ropa och trumma inom reservatets gränser. Arten hördes i övrigt ropa och trumma vid några tillfällen under våren i reservatets omgivning.

Större hackspett

Under våren hördes några ex. trumma och ropa i reservatets omgivning. Vid ett tillfälle noterades 1 ex. inom reservatet.

Förslag till åtgärder i naturreservatet Ramsmossen

Nedan föreslås åtgärder i syfte att öka den biologiska mångfalden i Ramsmossen samt i övrigt få den naturälskande allmänheten att uppleva den särpräglade naturen. De föreslagna åtgärderna bygger, förutom på författarens egen erfarenhet av området, även på andra biologers och naturvårdares erfarenheter.

- Utvidgning av reservatet. Idag är mossens centrala delar skyddade, medan den nordligaste och sydligaste delen av den totalt 3 km långsmala mossen inte omfattas av reservatskydd. Det beror på ägoförhållanden. Ett önskemål är att hela Ramsmossen med kantzoner ingår i ett framtida naturreservat.
- Igengrävning av diken. Ramsmossen är starkt dikad, vilket medfört att mossen på många ställen växt igen med små martallar. För att ytterligare stärka den norrländska prägel mossen har samt gynna biologisk mångfald knuten till öppen, fuktig myrmark är det angeläget att åtminstone fylla igen det så kallade krondiket och avverka en hel del små martallar.
- Stoppa fri scootertrafik på mossen. Idag går en scooterled genom Ramsmossen. Det kan inte vara förenligt med ett naturreservats syften att tillåta bullrande verksamhet av den här kalibern, även om det sker en begränsad del av året. Förhandlingar med berörda parter i samförståndsanda bör tas upp, så att en lösning kan komma till stånd.
- Uppsättning av fågelholkar. Många hålbbyggande fågelarter har svårt att hitta boplatser i dagens rationella skogsbruk. Därför är det angeläget att sätta upp några inom reservatet, förutom de knipholkar, som redan finns vid Stora Ramsmossjön och de få småfågelholkar, som finns på andra håll. Eftersom slaguggla och sparvuggla tycks ha goda bestånd i omgivningarna kan med fördel några holkar avsedda för dessa arter sättas upp i träd inom reservatet. Lämpliga platser är i kantzoner ut mot mossen eller i de små skogsholmar som finns.

Trädlärka

Den 29 mars sågs 5 ex. flyga över Ramsmossens naturreservat. Några av dessa sjöng. Under maj och juni sjöng (hävdade revir) 1 ex. från ett hygge strax utanför reservatet i SO, vilket tyder på att 1 par häckade där.

Ängspiplärka

Den 14 april stöttes några ex. på Ramsmossen och den 11 maj hördes tillfälligt >1 ex. på mossen i reservatets nordostligaste del.

Korp

Arten sågs överflygande Ramsmossen och hördes regelbundet i reservatets omgivning under våren.

Mindre korsnäbb

Arten sågs och hördes överflygande vid några tillfällen under våren och försommaren. Bland annat sågs 2 flockar på 14 respektive 13 ex. den 6 juni. Arten är liksom större korsnäbben tidig häckare (februari – mars) och revir kan därför ha missats. Inventeringen kom igång på allvar i slutet av mars (p.g.a. sen vår).

Pekka Westin

Solberga Kulla

740 82 Örsundsbro